

A THE Regionális Történeti és Művelődéskutató Tanszék célja és szervezete

I. A tanszék céljai és feladatai

A tanszék 2024. március 1-jén alakult, a Comenius Intézet keretében, a THE Alapító Okiratának 2024. február 1-jei, valamint Szervezeti és Működési Szabályzatának 2024. március 14-ei módosítása alapján. Célja a Tokaj-Hegyalja Egyetem országos akadémiai, egyetemi szférában való tudományos pozicionálásának és lokális beágyazódásának párhuzamos elősegítése oly módon, hogy vállalkozik a sárospataki, Tokaj-hegyaljai, zempléni, illetve felső-magyarországi régió helytörténeti, továbbá társadalom-, művelődés-, tudomány- és kultúrpolitika-történeti sajátosságainak, illetve ezek országos, közép-európai és nemzetközi kölcsönhatásainak történeti dimenziójú, interdiszciplináris és komparatív jellegű vizsgálatára és az oktatásban történő megjelenítésére. A tanszék együttműködésre törekszik a hazai és a Kárpát-medencei egyetemeken hasonló profilú tanszékeivel.

A tanszék átvette az ekkor megszűnt Társadalomtudományi Tanszék egyes feladatait. Mint oktatási szervezeti egység, ellátja a tantervi hálókban meghatározott, az egyes oktatókhoz rendelt tárgyak oktatását. Ezek közül kiemelkedik a „Társaságunk kulturális és környezeti öröksége” című, 2022-től valamennyi alap- és mesterszakon kötelező tárgy. Mint kutatási szervezeti egység, helyet ad a Zempléni Társadalomtudományi Műhelynek és a Zempléni Múzsza folyóirat szerkesztőségének.

II. A tanszék saját fejlesztésű képzései

Közép-Európa népei és kultúrája tanulmányok szakirányú továbbképzési szak (levelező; OH kódja TTOVYRE, nyilvántartásba vételének napja 2025. március 13., szakfelelős: Egey Emese)

Művelődéskutató szakember szakirányú továbbképzési szak (levelező; OH kódja TTOVOMR, nyilvántartásba vételének napja 2025. március 13., szakfelelős: Bolvári-Takács Gábor)

III. A tanszék kutatási programjai

A *Zempléni Társadalomtudományi Műhely* a tanszék keretében folyó tudományos kutatási programok összefoglaló elnevezése, amely lehetőséget biztosít a tanszék személyi állományához nem tartozó külső kutatók és szakemberek bevonására. Kutatási programok: *Iskolavárosok Kutatási Program*; *Közép-Európa Tanulmányok Kutatási Program*; *Tokaji Borvidék Története Kutatási Program*.

Az *Iskolavárosok Kutatási Program* egyrészt a sok évszázados iskolavárosi múltra visszatekintő Sárospatakot, másrészt a sárospataki iskolakultúra virágzását lehetővé tevő regionális jellegzetességeket és a Tokaj-Hegyalja térségén túlmutató, Sárospatak fennmaradásához hozzájáruló szellemi kölcsönhatás, kulturális transzfer különböző dimenzióit és szereplőit vizsgálja. Az iskolavárosi jelleg kialakulásának és fejlődésének kutatása, valamint továbbvitele a Tokaj-Hegyalja Egyetem számára egyszerre esély az akadémiai, egyetemi szférában való pozíció megtalálására, valamint a helyi, térségi kulturális elit identitásának megerősítésére. Mindez kiegészül Sárospatak 19–20. századi várostörténetének, az elszármazott, neves pataki diákok életrajzainak és a sárospataki neveléstörténeti hagyomány országos viszonylatban meghatározó jelentőségű dimenzióinak kutatásával. Ez utóbbi téren elsőként Sárospataknak a szépirodalomban való megjelenésével foglalkozik, illetve az innen elszármazóknak a magyar irodalom fejlődésére gyakorolt hatásának kutatását vállalja. Az Iskolavárosok Kutatási Program vezetője: Prof. Dr. Bolvári-Takács Gábor. Az alprogramok vezetői: Iskolavárosok és szellemi háttérük alprogram: Prof. Dr. Ugrai János; Sárospataki iskola alprogram: Prof. Dr. Bolvári-Takács Gábor; Irodalom és társadalom alprogram: Dr. Soltész Márton.

A *Közép-Európa Tanulmányok Kutatási Program* gerincét a Borostyánkőút – Közép-Európa projekt képezi, amely a Collegium Fenno-Ugricum (Badacsonytomaj) és a Tokaj-Hegyalja Egyetem együttműködésében valósul meg. A projektben Közép-Európát (a borostyánkőút övezetét) mint az Alpok-Adria térségtől a Baltikumig húzódó övezetet értelmezzük, kibővíve északon Skandinávia, keleten az oroszországi finnugor területek irányába. A projekt kiadványokkal, rendezvényekkel (konferenciák, ismeretterjesztő előadások), illetve szakok létesítésével mind szélesebb körben kívánja ismertté tenni Közép-Európát, annak országait, nyelveit, kultúráját, történelmét stb. – s mindezzel együtt magát a Tokaj-Hegyalja Egyetemet. Rendszeres tudományos programjai: *Hungaro-Baltica* konferencia (Badacsonytomaj), *Nemzetiségek régiója* konferencia

(Sárospatak). A Közép-Európa Tanulmányok Kutatási Program vezetője: Prof. Dr. Pusztay János, tanszéki koordinátora: Dr. Egey Emese.

A *Tokaji Borvidék Története Kutatási Program* három alprogramot foglal magába. A *Bortörténeti alprogram* célja a legfontosabb 18–20. századi tokaji bortermelő vállalkozások és forgalmazók történetének feltárása. A *Dűlőtörténeti alprogram* célja a *Tokaj-hegyaljai dűlőlexikon* összeállítása, amely alapja lehet egy majdani klasszifikáció rendszerének. A dűlők egyedi természetföldrajzi karakterrel, történelemmel, sajátos tulajdonszerkezettel rendelkező termesztési egységek. A *Borkombinát története alprogram* az 1971–1993 között működött Tokajhegyaljai Állami Gazdasági Borkombinát borvidék szőlészetére és borászatára, valamint általában a régió gazdaságára és társadalmára gyakorolt hatásait vizsgálja. Ennek keretében oral history-jellegű interjúkat készít, feltárja a céggel kapcsolatos levéltári és bibliográfiai forrásokat, valamint tárgyi emlékeket. A Tokaji Borvidék Története Kutatási Program vezetője: Prof. Dr. Bolvári-Takács Gábor. Az alprogramok vezetői: Bortörténeti alprogram: Prof. Dr. Ungváry Krisztián; Dűlőtörténeti alprogram: Alkonyi László; Borkombinát története alprogram: Bordás István.

Helytörténeti és iskolatörténeti kiadványok digitalizálása

A tanszék és a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei közös digitalizálási programjában Bihari Sándor tudományos segédmunkatárs végzi a 19–21. századi helytörténeti és iskolatörténeti tárgyú, zempléni és sárospataki témájú, illetve érintettségű könyvek, folyóiratok és egyéb kiadványok digitalizálását. Az eddig digitalizált, több tízezer oldal terjedelmű dokumentum szabadon elérhető a Magyar Nemzeti Digitális Archívumban (<https://mandadb.hu/>), a térségünk kulturális öröksége és iskolatörténete szempontjából legfontosabb kiadványok megtekinthetők és letölthetők a Magyar Comenius Társaság honlapjának Iskolatörténeti téka menüpontjában is (<https://comeniustarsasag.hu/>).

IV. A tanszék kiadványsorozatai

Zempléni Múzsá: a Sárospatakon 2001 óta évi négy számmal megjelenő *Zempléni Múzsá* társadalomtudományi és kulturális folyóirat szerkesztősége 2024-től a tanszéken működik. Főszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor, lapigazgató: Bordás István. A kiadással kapcsolatos teendőket továbbra is a Zempléni Múzsá Alapítvány látja el. A folyóirat honlapja: <https://zemplenimuzsa.hu/>.

Báthory téka: a Közép-Európa Tanulmányok Kutatási Program / Borostyánkőút – Közép-Európa projekt kiadványsorozata. Főszerkesztő: Pusztay János. Alszorozatok: *Hungaro-Baltica*: a Balti-tengeri térség országai (Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia kapcsolatai Magyarországgal, összevetések, elemzések a nyelv, irodalom, történelem stb. tárgykörében). *Minoritates*: a közép-európai térség és Oroszország finnugor régiói kisebbségeinek helyzete, kisebbség- és nyelvpolitika. *Literatura – Studia*: a nevezett térség és régiók népköltészetével, szépirodalmával foglalkozó írások, tanulmányok, monográfiák. *Literatura – Opera*: ugyanezen térségek népköltészete és szépirodalma. *Országgtükör*: a borostyánkőút országainak tudományos ismeretterjesztő, monografikus bemutatása. *Borostyánkőút*: a borostyánkőút övezetének mindazon kérdései, amelyek más alszorozatban nem kapnak helyet.

Hegyaljai Helikon Könyvek: a tanszék 2025-ben indult tudományos kiadványsorozata, amelyben a tanszék kutatási aktivitásának összefoglalásai, ezen belül elsősorban az Iskolavárosok Kutatási Program és a Tokaji Borvidék Története Kutatási Program eredményei jelennek meg, a tanszék oktatóinak és külső munkatársainak tollából. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor.

A pataki diákvilág anekdotakincse: a sorozat első kötete 1927-ben jelent meg, további kötetek: II. (1930), III. (1996), IV. (2001), V. (2012), VI. (2024). Az Iskolavárosok Kutatási Program – a Magyar Comenius Társasággal együttműködésben – a VI. kötet megjelentetésével vállalta a sorozat felélesztését és folytatását. Sorozatszerkesztők: Bolvári-Takács Gábor és Ugrai János.

Sárospatak, 2026. február 1.